

Asia: VN/24520/2023

Uuden vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentaminen

Lausunnonantajan lausunto

1. Lausunnonantajan organisaatio

Järjestö

2. Pidätkö hallituksen esitysluonnoksen 3 luvussa kerrottuja tavoitteita kannatettavina?

kyllä osin

Voit halutessasi esittää huomioita:

Vammaispalvelulain tavoitteiden lähtökohtana tulee olla perustuslain mukaisten perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumisen turvaaminen. Turvaamiseen kuuluu perusoikeuksien käyttöä turvaavan ja täsmentävän lainsäädännön säätäminen. Tämän esityksen tavoitteet sen sijaan tekevät tyhjäksi erityislain tarkoituksen turvata vammaisille henkilöille välttämättömät palvelut.

Tavoitteet eivät ole riittäviä, sillä niissä ei mainita esim. YK:n vammaissopimuksen toimeenpanoa eikä vammaisten henkilöiden itsenäisen elämän ja osallisuuden turvaamista.

Näemme uhkana hyvinvointialueiden rahoitushaasteet, joita on jo nykyiselläänkin. Palveluilla tulisi ensisijaisesti turvata vammaisen henkilön itsenäisen elämän mahdollistaminen palvelutarpeiden mukaan yksilölliset tarpeet huomioiden, eikä hyvinvointialueen rahoituksen riittävyttä.

3. Päästäänkö esitetyillä muutosehdotuksilla esityksen tavoitteisiin?

kyllä osin

Voit halutessasi esittää huomioita:

Olemme Heta-liiton kanssa samaa mieltä siitä, että sosiaalihuoltolain ja vammaispalvelulain suhde (keskinäinen soveltaminen) vaatii selventämistä. Uuden lain osalta on riskinä, että vammaisille henkilöille tarjotaan ensisijaisesta lainsäädännöstä joustamattomia palveluja, jotka eivät vastaa YK:n vammaissopimuksen 19 artiklaa ja sen yleiskommenteissa (nro 5) esitettyä tulkintaa. Niiden mukaan

palvelut tulisi mm. toteuttaa tavalla, joka tukee yksilöllistä, itsenäistä elämää ja henkilökohtaisia valintoja.

Jotta tavoitteisiin päästään, tarvitaan selkeä soveltamisohje kaikille hyvinvointialueille.

4. Ovatko ensisijaisen lainsäädännön mukaisten palvelujen ensisijaisuutta korostavat säännökset mielestänne kannatettavia? (Vammaispalvelulain 2 §)

en osaa sanoa

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Uuden lain mukaan ”Tämän lain perusteella järjestetään palveluita vammaiselle henkilölle vain, jos hänelle ei ole järjestettävissä palveluita ensisijaisen lainsäädännön mukaan ja hänen välttämätön avun ja tuen tarpeensa poikkeaa siitä, mikä on henkilön elämänvaiheessa tavanomainen tarve” (2 § 3 mom.).

Tämä kriteeri tiukentaa vammaispalvelulain mukaisten palvelujen myöntämistä nykyiseen vammaispalvelulakiin ja vuonna 2023 hyväksytyyn lakiin nähden. Lisäksi on epäselvää, mitä sillä tarkoitetaan. Esim. henkilökohtaisen avun käyttäjälle on usein tarjottavissa muita palveluita, kuten kotihoitoa, mutta kyseessä on hoidollinen palvelu, joka ei edistä esim. vammaisen henkilön itsemääräämisoikeutta, yhteiskunnallista osallistumista ja aktiivisuutta kodin ulkopuolella. Poistaisimme tämän kohdan laista kokonaan.

Ensisijaisen lainsäädännön mukaisten palvelujen ensisijaisuutta korostetaan moneen kertaan ja se vaikeuttaa lain tulkintaa. Vammaispalvelulain soveltamisen osalta puhutaan välttämättömän tuen ja avun tarpeesta, joka poikkeaa henkilön elämänvaiheen tavanomaisesta tarpeesta. Sen sijaan asiakkaan osallistuminen yhteiskuntaan yhdenvertaisesti sekä itsenäisen elämän ja osallisuuden toteutuminen on jätetty pois. Osallisuuteen liittyvät asiat tulisi olla kirjattuna lakitekstiin.

Vammaispalvelulain uudistuksen yhtenä tavoitteena on ollut varmistaa yhtenäinen lain tulkinta ja kaikille vammaisille henkilöille yhdenvertaiset palvelut. Tämä tavoite ei toteudu näillä muutosehdotuksilla.

Hyvinvointialueen oikeus arvioida palveluntarve ja päättää palveluista on ongelmallista. Vammaisille henkilöille jää vain oikeus hakea muutosta. Asiakkaan osallisuus palveluprosessissa on pudonnut pois. Se tulee palauttaa takaisin lakiin.

5. Onko elämänvaiheessa tavanomaisesta poikkeavaa tarvetta koskeva säännösehdotus mielestänne kannatettava? (Vammaispalvelulain 2 §)

kyllä osin

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Elämänvaiheen arvioinnissa tulee huomioida myös vammaisen henkilön yksilölliset tarpeet ja yksilöllinen elämäntilanne. Palvelutarpeen arvioinnissa tulee huomioida asiakkaan näkemys ja tosiasiallinen elämäntilanne eivätkä nämä voi tulla valmiiksi määritellyinä hyvinvointialueelta.

6. Onko asiakkaan edun ja maksuttomuuden suhdetta koskeva tarkennus mielestänne kannatettava? (Sosiaalihuoltolain 4 §)

kyllä osin

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

-

7. Onko asiakasmaksulain säännöksiä täydentävä niin sanottu suojasäännös mielestänne kannatettava? (Vammaispalvelulain 2 §:n 4 ja 5 momentti)

kyllä osin

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Suojasäännös ei riitä turvaamaan eikä korjaamaan palvelun maksuttomuutta.

8. Voit halutessasi esittää muita huomioita esityksestä:

Vammaisten henkilöiden palveluiden maksuttomuudelle on erityisiä perusteita. Normaalisuusperiaatteen mukaan vammasta johtuva apu ja tuki ei saa olla maksullista. Maksuttomien vammaispalvelujen tarkoituksena on turvata vammaisen ihmisen yhdenvertainen asema muiden kanssa yhteiskunnassa. Lakiin tarvittaisiin viittaus yhdenvertaisuuslakiin ja siinä mainittuihin kohtuullisiin mukautuksiin vammaisille henkilöille.

Henkilökohtainen apu on turvattu subjektiivisena oikeutena. Ehdotuksen mukaan asiakkaalle ei synny oikeutta vammaispalvelulain mukaisiin palveluihin tilanteessa, jossa ensisijaisessa lainsäädännössä tarkoitetut palvelut todetaan hänelle riittäviksi ja sopiviksi. Uusi vammaispalvelulaki on kuitenkin vaikeasti tulkittava, koska siitä on poistettu vammaisuuden määritelmä. Tilalle on tullut tulkinnanvaraisia käsitteitä, kuten ”yksilöllisen edun kannalta sopivat ja riittävät palvelut” ja ”henkilön elämänvaiheessa tavanomainen tarve”. Lopputulos on, että asiakas ei saa välttämättä tarvitsemaansa palvelua tai mahdollisesti minkäänlaista palvelua. Tämä kaventaa vammaisen henkilön mahdollisuutta yksilölliseen ja itsenäiseen elämään sekä osallisuuteen.

Liiallisen tulkinnanvaraisuuden vuoksi laki ei anna sen soveltajille riittävän yksiselitteistä tukea päätöksentekoa varten. Riskinä on se, että eri hyvinvointialueet tulkitsevat sitä eri tavoilla. Tarvitaan selkeä soveltamisohje ja ”käyttöopas”, jotta lain soveltaminen ja päätöksenteko on yhdenvertaista.

Täckman Anni
Selkäydinvammaiset Akson ry

Perho Alicia

Selkäydinvammaiset Akson ry